

Muistio, Lapin vesienhoidon yhteistyöryhmän kokous 5.6.2026 klo 12:00-15:00**Paikka** Etäkokous**Osallistujat**

Jäsenet/varajäsenet: Matti Välimäki (Suomen metsäkeskus), Pekka Nyman (Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri), Tommi Maasilta (Arktisen Lapin ympäristönsuojelu), Vesa Puuronen (Villilohi ry), Markku Vierelä (Metsähallitus eräpalvelut), Jonna Autto (Mawson oy), Jukka Korpivuoma ja Jorma Kaaretkoski (Lokka-Porttipahta kalatalousalue), Annemari Kari (Metsähallitus luontopalvelut), Kari Kivelä (Ylikemin kalatalousalue), Kimmo Tuhkala (Ounasjoen kalatalousalue), Kinnunen Kaija (MTK-Lappi ry), Syrjälä Ulla (AA Sakatti Mining oy), Otto Hyötyniemi (Kemijoen vesiensuojeluyhdistys), Maria Pikkupirtti (Kemijoki oy), Niina Karjalainen, Vili-Matti Kraatari, Heikki Laitala ja Tarmo Oikarinen (Lapin elinvoimakeskus), Nico Alioravainen (Luonnonvarakeskus), Johanna Holm (Boliden Kevitsa Mining oy), Pietilä Raija (Geologian tutkimuskeskus), Koskela Katriina (Ylitornion kunta), Juho Kurulahti (Simon kunta), Minttu Peuraniemi (Lapin liitto), Eero Saarijärvi (Kemijärven kaupunki), Teemu Juntila (Kuusamon kaupunki), Jari Pasanen ja Jukka Ylikörkkö (Lupa- ja valvontavirasto).

Asiantuntijat: Kalliainen Eija (Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus), Anne Lindholm, Annukka Puro-Tahvanainen, Jaana Rintala, Terhi Seppänen (Lupa- ja valvontavirasto).

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

Kokous avattiin klo 12:00. Jari Pasanen Lupa- ja valvontavirastosta toimii puheenjohtajana.

Avauksen yhteydessä puheenjohtaja totesi, että kokouksessa käsitellään valmisteluvaiheen tietoja. Asialistaan esitettiin kommentti: lintu- ja luontodirektiivit tulee ottaa huomioon vesienhoidon suunnittelussa.

2. Ajankohtaista

Todettiin Lapin elinvoimakeskuksen jäsenten nimeäminen. Puheenjohtaja esitteli Lupa- ja valvontaviraston sekä ympäristöosaston organisaatorakennetta ja toimintamallia.

Ei keskustelua.

3. Pinta- ja pohjavesien tila-arvio

a. Pintavedet

Ekologinen tila

Ekologisen luokittelun kuvat ja kartat löytyvät muistion liitteenä olevasta esityksessä.

Suurin osa ekologisen tilan muutoksista johtuu menetelmällisistä muutoksista (one out, all out tai uusi seuranta-aineisto). 30 vesimuodostumassa tila on kuitenkin todellisuudessa muuttunut.

Toimenpiteitä edellyttävät kaikki hyvää huonommassa ekologisessa tilassa olevat vesistöt (ei KeVoMu). Toimenpiteitä edellyttävät myös KeVoMu-vedet, joiden tila alle hyvän saavutettavissa olevan tilan. Lisäksi toimenpiteitä edellyttävät hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa olevat vesistöt, joiden tila on uhattuna ilman toimenpiteitä.

Keskustelu

- Miksi Simojokea kunnostetaan, jos on erinomaisessa tai hyvässä tilassa? Todettiin, että merkittäviä paineita voi kohdistua myös hyvässä tilassa olevaan vesimuodostumaan.
- Miten Molkojoen vedenlaatu on luokiteltu? Jos seurantatietoa on, sitä käytetään luokittelussa. Kuulemisen aikana on mahdollista yksityiskohtaisesti käydä läpi kohteita tietojärjestelmästä.
- Kullanhuuhdon vesistövaikutuksista ei ole morfologisen tilan seurantaa. Muutos maisemassa on nähtävissä ilmakuivissa ja toiminta lisääntyy Ivalojoella. Tähän on kiinnitetty huomiota myös vesienhoidon suunnittelussa, mutta pohjakulkeutuvan kiintoaineen seurantaan ei ole vakiintunutta menetelmää. Sotajoessa ja Tolosjoessa on kuitenkin ympäristöhallinnon peruseurantaa sekä Luonnonvarakeskuksen Inarijärven kalataloudelliseen velvoitetarkkailun kalastoseurantaa.
- Kiinnitettiin huomiota siihen, että toimenpiteistä huolimatta vesien tila on heikentynyt. Suurin osa muutoksista johtuu kuitenkin menetelmällisistä muutoksista. Todellisiin muutoksiin syyinä on riittämättömät toimenpiteet mm. metsätaloussektorilla.
- Kommentti kalaston tilasta: jos taimenen emokalamäärä on liian pieni, taimenkanta on heikko, eikä puro ei siten voi olla erinomaisessa tilassa.
- Asiakohtaan liittyen otettiin esille myös pintavesien rajaukset (patoaltaat) ja morfologisen tilan muutos Kitisessä. LVV:stä todettiin, ettei patoaltaita ole rajattu erikseen.
- Sodan jälkeen hakattuja metsiä tulee päätehakkuuksiksi ja turvemaiden metsät on saatu kasvamaan ojittamalla. Samalla ilmasto muuttuu. Onko keinoja estää hakkuiden haitat? Metsätalouden toimenpiteitä käsitellään jäljempänä.

Kemiallinen tila

Lapissa ja koko Suomessa ylittyy kaikkialla PBDE:n raja-arvo (polybromatut difenyylietterit), koska raja-arvo on hyvin pieni. PBDE on ryhmä orgaanisia bromiyhdisteitä, joita on käytetty laajalti palonestoaineina elektroniikassa, muoveissa, rakennusmateriaaleissa ja tekstiileissä. Lisäksi

Lapissa on 14 vesimuodostumaa, joissa kemiallinen tila on hyvää huonompi elohopean tai nikkelin vuoksi.

- Kysymys Kitisen luokittelukaloista. Vastaus toimitettiin kokouksen jälkeen. Kitisen kemiallisen tilan luokittelun lisätiedot: ”Paikka =6417: vuonna 2021 ahven/lihas, n=8, keskipituus 22,1 cm, ka 485 (98-1100) µg/kg tp. Vuonna 2024 (ahven/lihas, n=8, keskipituus 21 cm, ka 427,5 (120-880) µg/kg tp. Biota-EQS-arvio voidaan tehdä mittauksiin perustuen, koska vuosilta 2017-2023 on tarpeeksi mittauksia. Paikan EQS-tulkinta: ylitys.”

b. Pohjavedet

VHA4 (Lapin osalta): selvityskohteita määrällisen tilan osalta 1 kpl, selvityskohteita kemiallisen tilan osalta 9 kpl, riskialueita ei ole ja kaikkien pohjavesialueiden kemiallinen ja määrällinen tila on arvioitu hyväksi.

VHA5: selvityskohteita määrällisen tilan osalta 7 kpl, selvityskohteita kemiallisen tilan osalta 79 kpl, riskialueita (kemiallinen tila) 11 kpl, määrällisen tilan riskialueita ei ole. Kaikkien pohjavesialueiden kemiallinen ja määrällinen tila on arvioitu hyväksi, sillä riskit ovat luonteeltaan pistemäisiä.

VHA6: selvityskohteita määrällisen tilan osalta 5 kpl, selvityskohteita kemiallisen tilan osalta 29 kpl, riskialueita (kemiallinen tila) 4 kpl, Määrällisen tilan riskialueita ei ole. Kaikkien pohjavesialueiden kemiallinen ja määrällinen tila on arvioitu hyväksi, sillä riskit ovat luonteeltaan pistemäisiä.

VHA7: selvityskohteita määrällisen tilan osalta 2 kpl, selvityskohteita kemiallisen tilan osalta 22 kpl, riskialueita (kemiallinen tila) 2 kpl, määrällisen tilan riskialueita ei ole. Kaikkien pohjavesialueiden kemiallinen ja määrällinen tila on arvioitu hyväksi, sillä riskit ovat luonteeltaan pistemäisiä.

Keskustelu

- Asiakohdassa nousi kysymyksiä Kevitsan kaivoksen vaikutuksista pohjaveteen. Todettiin kaivoksella olevan suotovesien kulkeutumisreitti ja tehtävän suojapumppauksia. Lupa- ja valvontaviraston kaivosvalvontaryhmä tarvittaessa kommentoi tarkemmin.

4. Tilatavoitteet ja poikkeukset

Mikäli tilatavoitetta ei ole saavutettu 2027 mennessä, tulee vesimuodostumalle asettaa poikkeava tavoite, jos lainsäädännön edellytykset täyttyvät. Vaihtoehtoina ovat määrääjän pidentäminen luonnonolojen takia tai alennetut tilatavoitteet. Mikäli näiden edellytykset eivät täyty ei poikkeusta voida käyttää. Poikkeukset asetetaan vesimuodostumille laatutekijäkohtaisesti ja tarkistetaan 6 vuoden välein. Poikkeusten arviointi käynnistymässä, alustavia tuloksia esitellään syksyn kokouksessa. Hankekohteiset poikkeukset (VMLJ 20 c §) käsitellään lupakäsittelyn yhteydessä ja kirjataan vesienhoitosuunnitelmiin. Lapissa ei ole käytetty hankekohtaista poikkeamista, eikä sellaista ole tällä hetkellä vireillä.

Keskustelu

- Asiakohdassa otettiin esille allastettujen jokien luokittelu ja toimenpiteiden vaikuttavuus. Esitetyiltä toimenpiteiltä tulee vaatia vaikuttavuutta.
- Miten on otettu EU:n ennallistamisasetus huomioon? Todettiin, että kun ennallistamissuunnitelma tarkentuu, tiedetään enemmän. Vesienhoidon ja ennallistamisen suunnittelu voi vaatia koordinoitua.

5. Vesienhoidon toimenpiteiden suunnittelu kaudelle 2028-2033**a. Maatalous**

Toimenpiteissä on tapahtunut muutoksia verrattuna edelliseen suunnittelukauteen: osa poistuu kokonaan, maatalouden tilakohtainen neuvonta siirtyy ohjauskeinoksi ja kolme toimenpidettä tulee uutena. Kaudelle 2028-2033 esitettävät toimenpiteet on kytketty nykyisen (2022-2027) CAP-ohjelman toimenpiteisiin. Perustoimenpiteitä ei mitoiteta alueellisesti, koska ne ovat kaikkia toimijoita sitovaa lainsäädäntöä. Esityksessä käytiin läpi tulevan kauden täydentävät toimenpiteet, sekä niiden mitoitusesimerkkejä Lapista.

Keskustelu

- Koiratarhaus (huskyt) on uudenlaista eläintenpitoa, johon tarvittaisiin ohjausta ja tietopohjaa, minkälaisista ympäristövaikutuksista puhutaan kun perustetaan satojen koirien pitopaikkoja. Tämä on korostunut Keski-Kemijoen kalatalousalueella. Mahdollisesti uudenlaistakin elinkeinotoimintaa voi hallita jo olemassa olevalla lainsäädännöllä. Todettiin, että tämäkin teema voisi sisältyä maatalouden ohjauskeinoihin.
- Onko edellisten kausien toimenpiteitä seurattu? Toimenpiteiden toteutumista kyllä seurataan, mutta vaikuttavuus riippuu siitä missä määrin toteutuu ja miten kohdentuu. Kaikkia yksittäisiä toimenpiteitä ei myöskään voi seurata. Jossain vaiheessa seurattu maatalouden ympäristötuen vaikuttavuutta, mistä on todettu ettei ollut niin vaikuttavaa kuin oli odotettu. Ilmastonmuutos voi osaltaan jarruttaa vaikuttavuutta.
- Kommentti: maatalouden valvonta on heikkoa, eikä johda korjaaviin toimenpiteisiin. Vesien pilaamista ole sanktioitu. Esimerkkinä Kaisajoki Tervolassa ja Peltojärvi Kemijärvellä, joissa pelloilta tulevat ojat kuormittavat. Todettiin tässä tarvittavan myös yhteistyötä viranomaisten välillä.

b. Metsätalous

Metsätaloussektorin lakisääteisiä toimenpiteitä ei mitoiteta ja kustannuksia arvioidaan valtakunnallisesti tai vesienhoitoalueen tasolla. Täydentävät toimenpiteet mitoitetaan suunnittelualueittain. Täydentäviä toimenpiteitä on viisi, joista kaksi uutta. Täydentävien toimenpiteiden, kuten vesiensuojelun tehostaminen ja suojavyöhykkeet, mitoitusta on kasvatettu

aiemmasta suunnittelukaudesta. Tarkemmat toimenpidekuvaukset ja esitys mitoitukseksi Lapissa on kuvattu tarkemmin muistion liitteessä.

Keskustelu

- Kommentti: toimet eivät ole riittävät esimerkiksi Mairijoen vedenlaadun parantamiseksi, lisäksi toimenpide-esitys rikkoo luontodirektiiviä ja lintudirektiiviä. Suojavyöhyke pitäisi olla 40 metriä. Näkemyksen mukaan toimenpiteillä tulee suojella luontotyyppisiä mm. rinnemetsät ja metsäpurot.
- Kommentti: toimenpiteet ovat tehottomia, koska ne ovat suosituksia. Vesilaki on heikko ja vaatii uudistusta. Vesialueen omistajan etu unohdetaan keskusteluissa.

c. Teollisuus ja muut luvanvaraiset toiminnot

Asiakokonaisuudessa esitellyt toimenpiteet kattavat teollisuuden, yhdyskuntien jätevedenpuhdistamot sekä kalankasvatuksen. Täydentäviä toimenpiteitä voidaan esittää suljettujen ja hylättyjen kaivannaisjätealueiden riskinhallinta- ja kunnostustoimiin sekä yhdyskuntajätevedenpuhdistamojen käytön ja ylläpidon tehostamiseen, tai puhdistamojen sulkemiseen ja käsittelyn keskittämiseen. Merkittävin muutos seuraa päivitetyn yhdyskuntajätevesidirektiivin toimeenpanosta, josta tulee uusia velvoitteita riippuen toimenpiteestä > 100 000 tai > 150 000 asukasvastineluvun puhdistamoille, sekä viimeistään vuoden 2027 loppuun laadittavan riskinarvion perusteella myös tätä pienemmille puhdistamoille.

Keskustelu

- Kaivosten vesistövaikutukset olisi suotavaa ottaa huomioon samalla tarkkuudella kuin muut sektorit. Lapissa on suunnitteilla myös useita uusia kaivoksia, ja tiedossa on minkälaisia vesistövaikutuksia ne aiheuttavat. Esitettiin näkemys, että kaivosten ympäristölupien määräyksillä ei vielä turvata vesien tilaa ja asiaan pitäisi vesienhoidon suunnittelulla puuttua. Lupa- ja valvontavirastosta todettiin, että lupien valvonta on erillinen viranomaistehtävänsä, mutta yhteistyötä tehdään. Kirjataan esille tulleet huomiot.
- Kommentti: vanhat vesitalousluvut täytyy uudelleen käsitellä, esimerkkinä Kitinen.

d. Turvetuotanto

Turvetuotannon perustoimenpiteen lisäksi on kaksi täydentävää toimenpidettä. Turvetuotannon määrä on vähentynyt, mutta joillakin suunnittelualueilla sen on arvioitu olevan merkittävä orgaanisen aineen kuormittaja yhdessä metsätalouden kanssa. Tuotannosta poistuvien alueiden ennallistaminen on suunnittelukaudella ajankohtainen toimenpide.

Keskustelu

- Kommentti: tässä punnitaan kuinka Javarusjärven käy. Vaikka tuotanto loppuisi, niin haitat eivät poistu.

e. Kunnostus, vesirakentaminen ja säännöstely

Uutena toimenpiteenä lupien muutostarpeen tarkastelu. Organisaatiomuutoksessa toteutuksen edistäminen on siirtynyt Elinvoimakeskuksille. Lupa- ja valvontavirastolla ei ole roolia hanketoiminnassa. KRS-sektorilla toimenpiteet kohdistetaan vesimuodostumiin ja kuvataan yleisellä tasolla, mutta ei mennä hankesuunnittelun tasolle. Toimenpide osoitetaan merkittäville paineille, jotka johtuvat morfologista tai hydrologisista muutoksista tai esteellisyydestä. Muistion liitteessä on tarkempi kuva toimenpiteiden kohdentumisesta Lapissa.

Keskustelu

- Keskustelua lyhytaikaissäännöstelystä. Esitettiin tulkinta, jonka mukaan se on kielletty, jollei ole erikseen sallittu. Asiasta tuotiin esille tuore hallinto-oikeuden Tainionkosken päätös. Lyhytaikaissääntö näkyy esim. rantaeroosiona ja voi vaikeuttaa kalojen nousua. Kemijoki oy on saanut valvovalta viranomaiselta tiedon, että toiminta on lupaehtojen mukaista.
- Kommentti: ennallistamisasetus edellyttää ohitusuomien rakentamista vaellusesteiden ohi.
- Vuotosjoki ja Kalkiaisjoki sekä Keski-Kemijoen suisteiden poistaminen pitäisivät olla kunnostuskohteissa.

f. Muita toimenpiteitä

Muita esiteltyjä toimenpiteitä: happamat sulfaattimaat, haja- ja loma-asutus, kullanhuuhdonta, Tenon lohikantojen elvytys, vieraslajien poisto sekä valuma-alueen suunnitelma.

Keskustelu

- Minkä tahon vastuulla valuma-alueen suunnittelu on? Toimenpidettä on ajateltu toteutettavan alueellisissa organisaatioissa (yhdistykset) tai elinvoimakeskuksessa.
- Vieraslajeista mainittiin myös kirjolohi.

g. Pohjavedet, vedenotto ja maa-aineisten otto

Esitettiin pohjavesitoimenpiteet ja suunnittelun periaatteet vedenotolle, maa-aineistenotolle sekä muille sektoreille.

Keskustelu

- Purojen ja jokien pohjavesiyhteys on luokittelutekijä. Luokitellaanko pohjavettä vai pohjavesialueita? Tähän todettiin, että puhutaan luokitelluista pohjavesialueista.

Loppukeskustelu

- Kemijoen vesi ajoittain haisee ja vaahtoa keväisin ja kesäisin. Miten vedenlaatu Valajaisen alapuolella on muuttunut? Mistä vaahtoaminen johtuu? Lupa- ja valvontavirastosta todettiin, että Isohaarassa on ympäristöhallinnon pitkäaikainen seuranta-alue, mutta muiden tahojen seuranta voi olla muuallakin. Vedenlaatu vaihtelee suuresti virtaamaolosuhteiden mukana. Ala-Kemijoelle on suhteellisen paljon kuormitusta, jonka vaikutusten suuruus riippuu vesitilanteesta. Vaahtoaminen on seurausta veden liikkeestä ja veteen liuenneista aineista (sekä kiintoaineesta), juoksutukset voivat lisätä vaahtoaamista.
- Pyydettiin arviointia nykyiseltä kaudelta lintu ja luontodirektiivin paineista ja lieventämiskeinoista, sekä siitä kuinka lintujen tilannetta on huomioitu seuraavista: Sompiojärvi, Sorsajärvi (Kemijärven sivujärvi) ja Kemijärvi ja joista Vuotosjoki, Luiro ja Jumiskojoki. Lisäksi arvio nyky suunnitelmaan eli kuinka on arvioitu lintujen tilan paranemista alueilla.
- Viitaten aiempiin kommentteihin kaivoksista edustaja halusi tuoda Kevitsan kaivoksesta esille seuraavaa: altaat eivät vuoda, eikä pohjavesien pilaamiskieltoja ole rikottu. Lupamääräyksiä ei ylitetä toiminnan aikana eikä tulevaisuudessa, YVAssa on tunnistettu suotovesien keräämisen tarve toiminnan edetessä, suojaumpaus on vain yksi menettelytapa suotovesien keräämisessä.
- Miten maatuulivoima on huomioitu? Todettiin että maatuulivoiman rakentaminen on osalla suunnittelualueista huomionarvoinen toiminta. Mahdollisia toimenpiteitä voi esittää palautteessa.
- Kommentti: Natura-alueisiin liittyvä sääntely tulisi huomioida vesienhoidon suunnittelussa.
- Esitys: kaivosten kuormitusten kumulatiiviset vaikutukset ympäristöön tulisi ottaa huomioon vesienhoidon suunnittelussa. Monessa tapauksessa tila-arvio pohjautuu muusta kuin empiirisistä tutkimuksista saatuihin tietoihin. Edelleen suuresta osasta vesistöjä ei ole riittävä tutkimustietoa.

6. Muut asiat ja seuraava kokous

Palautetta ja kysymyksiä kevään vesienhoidon yhteistyöryhmien kokouksista kerätään kyselyllä pian kokouksen jälkeen.

Seuraava kokous on syyskuussa, tarkennetaan aika myöhemmin.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:00.